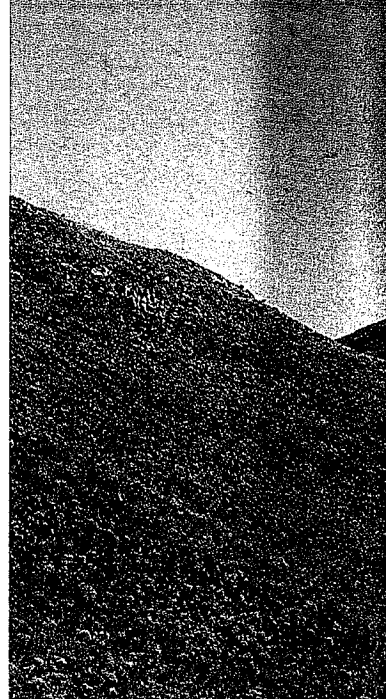

Zuid-Afrika revisited

• TEKST EN FOTO'S : PETER KNIPPELS

In 2000 bezocht Peter Knippels voor het eerst Zuid-Afrika. Naar hij toen dacht een éénmalige belevenis. In augustus/september 2003 kreeg hij de mogelijkheid voor een tweede bezoek aan dit land. Bestemming was onder andere het symposium dat de IBSA vlakbij Worcester in West-Kaap organiseerde. Een weerzien vol kleurrijke verrassingen.

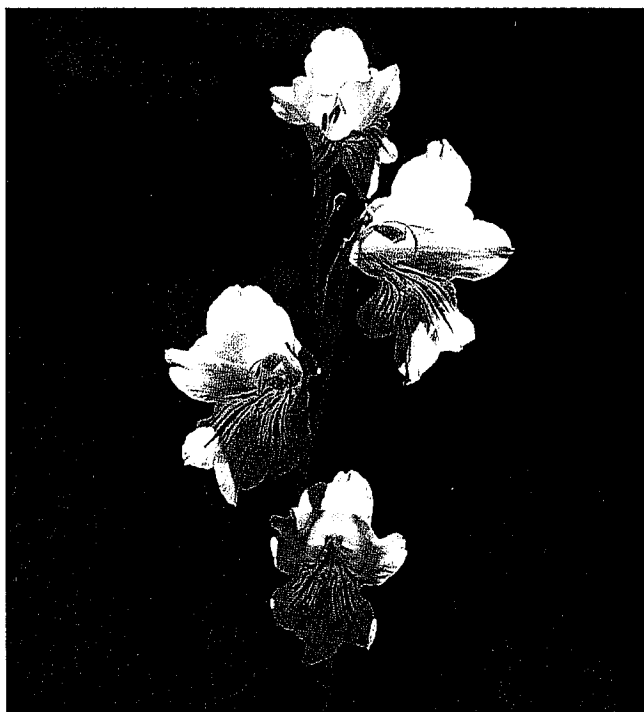

The Indigenous Bulb Association of South Africa (IBSA) richt zich met name op het conserveren van Zuid-Afrikaanse bloembollen onder het motto 'conservation through cultivation', oftewel natuurbeheer mede door het kweken en zo in stand houden van bedreigde soorten. IBSA heeft zo'n 390 leden, met name liefhebbers en in mindere mate commerciële kwekers. Het symposium besloeg vijf dagen: twee dagen lezingen en vervolgens drie dagen veldbezoeken. Zo'n 90 mensen namen deel aan het symposium, uit Zuid-Afrika, Australië, Nieuw-Zeeland, Engeland, Verenigde Staten, Tsjechië, Frankrijk en Nederland. Die ene Nederlander was ik. Tijdens de eerste

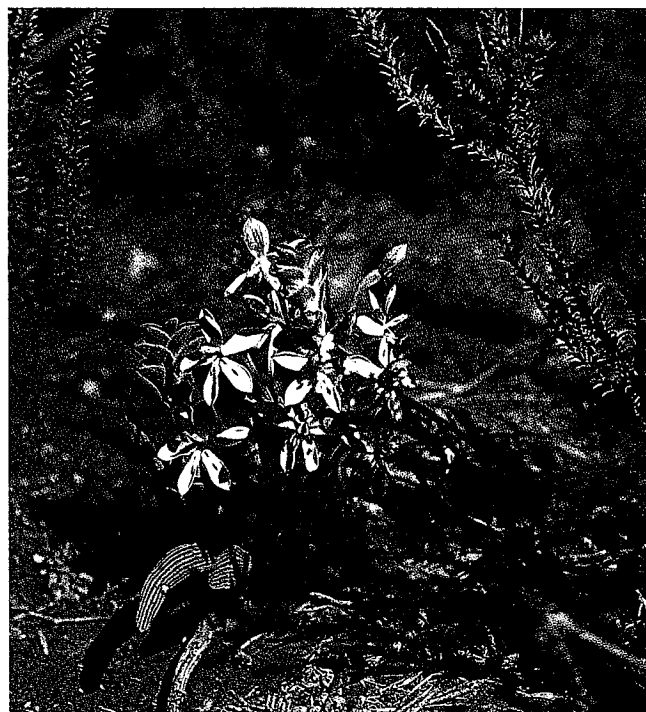
twee dagen werden 15 lezingen gehouden. Deze lezingen werden niet door de eerste de beste gegeven. Dave Lehmillier uit Texas vertelde over het kruisen van Crinum's. Deidre Snijman en Ernst van Jaarsveld, beiden werkzaam bij de National Botanical Institute in Kaapstad, richtten zich meer op bolgewassen in de natuur. Naast deze 'grootheden' mocht ik een verhaal houden over Zuid-Afrikaanse bolgewassen in de Nederlandse bollensector. Ik zal hier niet ingaan op details van de verschillende verhalen, maar ze kunnen in twee groepen worden verdeeld: enerzijds natuurbeheer en anderzijds het kweken en kruisen. De natuurbeheer-verhalen gingen onder meer over het

Kaap-Schiereiland en het vegetatietype 'renosterveld'. De algemene opvatting van de aanwezigen was dat projecten en initiatieven de teloorgang van de natuur niet kunnen stoppen.

Er was ook positief nieuws! De laatste jaren bestaat er meer interesse voor de plantengroei op steile hellingen en in afgronden, de zogenaamde cliff hangers. Deze belangstelling heeft geleid tot het ontdekken van nieuwe soorten. Eén daarvan is de recent beschreven *Clivia mirabilis*. Dit nieuwe soort heeft een afwijkende groeiplaats, namelijk de Oorlogskloofpas in de noordwestelijk gelegen provincie Noord-Kaap, terwijl de andere vier beschreven soorten hun habitat hebben in het noordoosten van

Gladiolus hirtus

Lapeirosia pyramidalis

Uitzicht over het Fernkloof Natuurreserveaat

Lachenalia orchiooides

Zuid-Afrika, wat een zomerregenvalegebied is. De spreker, John Rourke, voorzag een mooie toekomst voor de nieuwe Clivia, met name als kruisingspartner voor de andere soorten voor het verkrijgen van nieuwe Clivia-variëteiten. Dit was ook de rode draad in het verhaal van Dave Lehmillier. Dave verzamelt Crinum's om ze vervolgens te kruisen, steeds op zoek naar iets moois. Hij heeft in de afgelopen jaren al verschillende variëteiten op de markt gebracht en er schijnt meer aan te komen.

TUSSEN DE ROTSSPLETEN

In de twee weken voorafgaand aan het symposium was er eindelijk een regen-

front over de Kaap getrokken en had het geregend. In de voorafgaande (winter) maanden was het erg droog geweest. Dit belooft weinig goeds voor de bloei van de wintergroeiende en -bloeiende bolgewassen.

Eén van de veldbezoeken was aan een terrein gelegen aan de Breede Rivier vlakbij Swellendam, een terrein met renosterveld vegetatie dat extensief wordt begrast door koeien. Op het zeer uitgestrekte veld blijken diverse bolgewassen te bloeien en te groeien,

ook nog in redelijke aantallen. De meeste bloeiende bolgewassen zijn Iridaceae: Gladiolus, Ixia, Watsonia, Moraea, Lapeirousia, Romulea, Hesperantha en Geissorhiza. Klein, maar opvallend, is Lapeirousia pyramidalis. Deze wit tot roze bloeiende plant is zo'n 5-7 cm. hoog. Iets groter is Babiana petula. Wel mooi, maar weinig spectaculair zijn de bloemen van Watsonia aletroides: buisvormig en roze tot rood van kleur. In de categorie subtiel hoort zeker Moraea fergusoniae. Net als vele andere Moraeasoorten maakt dit soort één lang, bijna rond blad. Er bloeien ook vertegenwoordigers van andere families: Lachenalia orchiooides en verschillende Albuca's. Ook alleen bladeren kunnen mooi zijn: Nerine humilis, Haemanthus sanguineus, Crossyne gutata, Eriospermum's en Freesia caryophyllacea. Deze Freesia heeft een aparte groeiwijze, de bladeren liggen namelijk plat op de grond. Op deze wijze beschermt de plant zich tegen dat hij door de ene of andere herbivoor wordt opgegeten. Er ontstaat enige opwinding als iemand op één van de hellingen een solitair groeiende Boophone disticha ziet. Wat ook zeer de moeite waard is, is te kijken wat

Hesperantha falcata

MEER WETEN?

Het lidmaatschap van de IBSA staat voor een ieder open. In 2003 bedroegen de lidmaatschapskosten € 20. Hiervoor wordt onder andere het jaarlijkse bulletin toegestuurd en de periodieke 'bulb chats'. Het adres van IBSA is P.O. Box 12265, NI City 7463, Zuid-Afrika. Het e-mailadres is sa.da@mweb.co.za. Geïnteresseerden kunnen ook met mij contact opnemen: info@bloembol.info. Tijdens het symposium waren verschillende kwekers die geïnteresseerd waren om verschillende bolgewassen op commerciële schaal te telen en zijn op zoek naar afnemers: hetzij kwekers, hetzij handelaren. Interesse? Neem dan contact met mij op, dan leid ik de reacties door richting Zuid-Afrika.

er tussen de rotsen en in rotsspleten groeit. Je moet er stil voor gaan staan en dan wachten tot je oog ergens op valt. Dan blijkt er het één en ander te groeien in de rotsspleten:

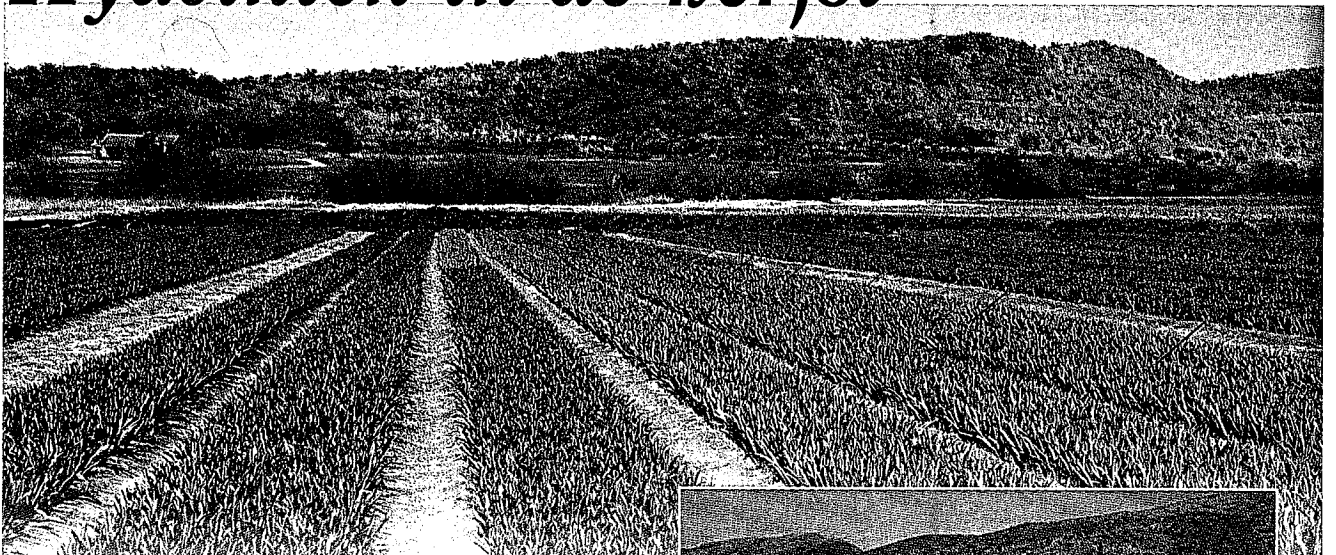
Ornithogalum juncifolium, *Bulbine mesembryanthoides*, een *Drimia* en een *Pelargonium* soort. Van de *Bulbine* zie je alleen de bovenkant van de bladeren. Deze bovenzijde is niet gewoon groen, maar meer doorsichtig, als dof glas. Een dergelijke bovenkant wordt een venster genoemd.

GEBROKEN GLAS

Wat ook de moeite waard is, is gewoon langs de kant van de weg stoppen en dan gewoon kijken wat er allemaal in de berm groeit en bloeit. Zo zie je verschillende gladiolen in bloei: de rood bloeiende *Gladiolus abbreviatus*, de geel-paarse *G. liliaceus* en *G. scullyi*. Op één plek langs de R43, tussen Villiersdorp en Worcester staan in een bocht van de weg een enkele tientallen bloeiende *Watsonia aletroides* planten. Een plant die je eerder ruikt dan ziet is

Tulbaghia capensis. De bloemen van dit soort zijn buisvormig, bruin van kleur, klein en dus weinig opvallend. De geur is typisch een uienlucht. Er is één groot nadeel aan deze bermstops. De bermen zijn bezaaid met gebroken glas. Dit zie je overal! Ook zie je bij dorpen en steden overal plastic in het land, in de struiken en bomen en in afrasteringen. Dit plastic wordt door de Zuid-Afrikanen wel geksherend de nationale bloem genoemd.

Hyacinten in de herfst

Stel je voor: het is begin september, het is zo'n 25 °C en zonnig, en je loopt tussen de hyacinten. Je staat even met je ogen te knippen maar het is toch echt! In Zuid-Afrika kan het. Ten westen van Johannesburg is nabij Roodepoort de hoofdvestiging van Hadeco gevestigd. Dit bedrijf richt zich op de teelt van broeierij en handel in bloembollen. De bollen worden wereldwijd verhandeld. Hadeco is in 1947 door de dan net uit Nederland geëmigreerde Floor Barnhoorn opgericht. Het bedrijf is gestart op de kwekerij 'Little Falls', waar zich nu nog steeds de hoofdvestiging bevindt. Hadeco heeft zich ontwikkeld tot een omvang van 380 ha bloembollen voor bollen- en bloemenproductie. In totaal worden een kleine 40 verschillende bolgewassen geteeld, onder andere: tulpen, hyacinten, narcissen, lelies, gladiolen, Freesia's, Sparaxis, eucomissen, Dahlia, Ranunculus, Ixia's, Daubinya en *Hippeastrum*. Wat betreft omvang is dit laatste gewas het belangrijkste en het grootste product. Hadeco heeft in de loop der jaren eigen variëteiten ontwikkeld. De reden om zo'n breed assortiment bloembollen te telen is om afnemers in de droogverkoopsector een volledig pakket te kunnen bieden.

De winter in Zuid-Afrika valt in onze zomermaanden. De temperatuur kan in de droge winters rond Johannesburg in de ochtenduren dalen tot onder het vriespunt, zeker op hoger gelegen hellingen en vlakten. In de lente (vanaf september) kan de dagtemperatuur oplopen tot boven de 20 °C. De win-

Het planten van *Hippeastrum*bollen

ter gaat dus over in de zomer. In dit klimaat is het mogelijk om voorjaarsgewassen als tulpen, hyacinten en narcissen te kweken. Niet alle cultivars kunnen met evenveel succes worden geteeld.

Johannesburg heeft ook een eigen bloemenveiling: Multiflora. Deze ruim 50 jaar geleden opgerichte veiling is gestoeld op de Nederlandse situatie met een kopertribune, keuring vóór veiling, klokken en voor de klok gereden karren. Er worden niet alleen groen en bloemen uit Zuid-Afrika geveild, maar ook producten uit buurlanden. Apart is de wijze van verdelen van verkochte producten. Iedere koper heeft een eigen nummer. Na veilen wordt op de bakken een sticker gedaan met hierop het nummer van de koper. Veilingmedewerkers zetten de gestickerde bakken op een lange lopende band waarlangs de kopers zijn opgesteld.